

ретних цивільних прав і передбачені у спеціальних статтях законодавства або угодах. Існують також загальні межі здійснення суб'єктивних прав. Вони характеризуються тим, що відносяться до всіх суб'єктивних прав і передбачені у нормах – принципах.

Порушення таких загальних меж характеризується інколи як використання недозволених конкретних форм у рамках дозволеного загального типу поведінки. Порушується загальне призначення суб'єктивного права, яке не визначено спеціальною юридичною нормою. Інколи таке порушення носить назву зловживання правом. Межі здійснення цивільного права співпадають з межами цього права. При наявності колізії інтересів суб'єктів немайнових прав суду необхідно обрати компромісне рішення, яке б допускало відповідне обмеження обох конкурентних прав.

Права, які забезпечують фізичне та психічне благополуччя особи, повинні мати пріоритет при здійсненні та захисті у порівнянні з іншими цивільними правами. Фізична особа має право вимагати від посадових і службових осіб вчинення відповідних дій, спрямованих на забезпечення здійснення нею особистих немайнових прав. Таким чином, ЦК України у ст. 273 закріплює обов'язок посадових і службових осіб на вчинення відповідних дій і регулює питання забезпечення здійснення особистих немайнових прав.

Згідно закону, органи державної влади, органи влади Автономної республіки Крим, органи місцевого самоврядування повинні забезпечувати здійснення фізичною особою особистих немайнових прав у межах своїх повноважень. Поновлення порушеного особистого немайнового права у такому разі відбувається за правилами ст. 276 ЦК України. Утримуватися від дій, якими можуть бути порушені особисті немайнові права зобов'язані і юридичні особи, їх працівники, окремі фізичні особи, професійні обов'язки яких стосуються цих прав фізичної особи. Діяльність фізичних та юридичних осіб не може порушувати особисті немайнові права. Фізичні та юридичні особи, права яких порушено, можуть звернутися за їх захистом до суду.

Обмеження особистих немайнових прав фізичної особи, встановлених Конституцією України, можливі лише у випадках, передбачених нею (ч.1 ст. 274 ЦК України). Статті 21 і 24 Конституції України проголошують невідчужуваність, непорушність і рівність прав і свобод людини; неможливість скасування конституцій-

них прав і свобод. Як виключення із цих загальних правил можна розглядати обмеження певних прав для окремих людей, їх об'єднань – і лише за умови необхідності забезпечення національної безпеки, запобігання злочинам, захисту прав інших людей або охорони здоров'я та за наявності умов, спеціально визначених самою Конституцією та законами.

Обмеження особистих немайнових прав фізичної особи, встановлених ЦК України та іншими законами, можливі лише у випадках, передбачених ними. Спільним для них є те, що кожен випадок можливого втручання у сферу особистих немайнових прав має базуватися на певних підставах, а саме: по – перше, сама можливість втручання у сферу особистих немайнових прав, а тим більше їх обмеження, повинна бути передбачена законом, а тих, які встановлені Конституцією України – лише у випадках, передбачених нею; по – друге, особа, що здійснює подібне обмеження повинна мати спеціальні документально підтвержені повноваження; по – третє, особа, вказана у попередньому пункті може здійснювати обмеження особистих немайнових прав лише у своєму, вузько спеціалізованому аспекті.

Деталізуючи і певним чином розширюючи перелік особистих немайнових прав, ЦК України поділяє їх за спрямованістю або цільовим призначенням на дві групи: ті, що забезпечують природне існування фізичної особи і ті, що забезпечують її соціальне буття.

Підсумовуючи, можна зазначити, що інститут особистих немайнових прав фізичної особи в сучасному ЦК України є детально розробленим, його структура і зміст відповідають вимогам світових традицій захисту прав і основних свобод людини, а рівень законодавчої техніки, який використаний для його побудови – високий. Інститут має багаторічні традиції доктринальних розробок і продовжує бути актуальним предметом досліджень в незалежній Україні.

1. Покровский И.А. основные проблемы гражданского права. М.: Статут (в серии "Классика российской цивилистики"), 1998. – 353 с. 2. Маленина М.Н. Защита личных неимущественных прав советских граждан (Пособие для слушателей народных университетов). – М.: Знание, 1991. – 128 с. – С.11. 3. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Відп. ред. Я.М. Шевченко. – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. – 626 с. – С.258 – 265.

Надійшла до редколегії 22.09.10

М. Краснова, д-р юрид. наук

ЮРИДИЧНІ ЗАСАДИ ДОГОВОРІВ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ПРАВІ

У статті розглянуто юридичні засади договорів в екологічному праві.

Ключові слова: договори, договірні екологічні відносини.

В статье рассмотрены юридические основы договоров в экологическом праве.

Ключевые слова: договоры, договорные экологические отношения.

The article describes the legal signs of contracts in ecology law.

Key words: agreements, contract ecology relations.

Сутність суспільних відносин полягає у можливості їх регулювання різними правовими методами, серед яких важливе місце займають методи диспозитивного (заохочувального) характеру, які дозволяють забезпечити реалізацію паритетів учасників таких відносин. Не є виключенням в цій частині й сфера екологічних відносин, які врегульовуються правовими нормами екологічного законодавства і стосуються використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки. Правові засади договірних відносин у цій сфері започатковані передусім міжнародно-правовими договорами, якими визначені загальні умови викорис-

тання природних ресурсів як загального надбання всього людства, вимоги щодо охорони навколишнього природного середовища як найвищої соціальної цінності та забезпечення екологічної безпеки громадян у такому середовищі, якість та безпека якого мають відповідати встановленим у правових нормах вимогам. В екологічній сфері існує багато міжнародних нормативно-правових актів договірного типу, до яких Україна, як учасник міжнародних відносин, приєдналася [1], та які, відповідно до положень ст. 8 Конституції України, якщо вони належним чином ратифіковані, є частиною національного законодавства.

Однак специфіка міжнародного та національного екологічного права та законодавства обумовлена екологічними імперативами, які встановлюють обмеження в природокористуванні, відведення в навколишнє природне середовище небезпечних речовин і факторів від різних видів господарювання, з метою забезпечення законних прав та інтересів не лише нинішніх, а й прийдешніх поколінь у цій сфері на засадах Концепції сталого розвитку.

Тому екологічне право виступає публічно-правовою галуззю, яка забезпечує регулювання відносин щодо суспільно-важливих об'єктів – матеріальних та нематеріальних благ – природних ресурсів, як залучених у господарський обіг, так і не включених до нього, навколишнього природного середовища як сукупності природних, природно-соціальних умов і процесів, а також життя і здоров'я громадян у якісному довіллі. У такому значенні узагальнено вважається, що такі правила та вимоги, визначені в екологічному праві та законодавстві, з одного боку, визначають засади суспільно значимого договору щодо встановленого режиму використання природних ресурсів, охорони та захисту довкілля, життя і здоров'я громадян, з іншого, – окрім диспозитивних методів правового регулювання відповідних правовідносин, впроваджують імперативні методи правового регулювання [2].

Проблеми, які виникають при поєднанні означених методів при регулюванні екологічних правовідносин, зумовлюють до наукових досліджень у цій царині таких вчених як Бринчука М.М., Соколової Г.К., Мороза Л.М., Хаустова Д., Геталової М., Сузова О. та інших та що вже було предметом наукового вивчення [3]. Метою та завданням цієї статті є здійснення науково-правового аналізу юридичних засад та класифікації договорів в екологічному праві, що дозволить визначити систему правових норм екологічного та іншого законодавства, спрямованих на регулювання суспільних правовідносин договірної характеру в цій сфері, їх об'єктно-суб'єктний склад та інші їх юридичні характеристики.

Так, конституційно-правові засади реалізації суспільного договору в галузі використання на загальних та спеціальних засадах природних ресурсів як національного багатства визначені статтями 13 та 14 Конституції України. Реалізація прав осіб у цій сфері забезпечує не лише економічні та матеріальні потреби в цих ресурсах, а передусім спрямована на забезпечення екологічних, рекреаційних, культурних, духовних, наукових та інших потреб особи і суспільства. Охорона довкілля та забезпечення екологічної безпеки громадян, визначені статтями 16, 50, 66 Основного Закону України, які визначають гарантії екологічних прав громадян та екологічні зобов'язання держави та суб'єктів господарювання, діяльність яких може небезпечно впливати чи впливає на стан довкілля.

Законодавчі засади публічно-правових договірних екологічних відносин визначаються нормами Закону України від 25 червня 1991 р. "Про охорону навколишнього природного середовища". Зокрема, в ст. 4 Закону визначається режим власності та користування природними ресурсами як об'єктами власності Українського народу, від імені якого окремі повноваження власника здійснюють державні органи. В такий спосіб держава та її органи визначаються публічно-правовими суб'єктами відповідних відносин. Реалізуючи повноваження основного власника на природні ресурси, держава, шляхом визначення в правових нормах, встановлює найбільш оптимальні умови їх використання, в тому числі договірних умов: на засадах схвалених в установленому порядку екологічних програм, реалізація яких обумовлена

впровадженням інноваційних та інших сучасних технологічних проектів (ст. 6); проведенням екологічної експертизи будь-яких видів діяльності та проектів, що можуть негативно впливати чи впливають на стан довкілля, шляхом її замовлення спеціальним установам (ст.ст. 26-30); розробкою, з метою подальшого затвердження та реалізації екологічних стандартів та нормативів, проекти яких можуть виконуватися на замовлення відповідними науково-проекторними та іншими організаціями (ст.ст. 31-33); можливістю використання природних ресурсів на умовах оренди та на інших договірних умовах (концесії, застави, угод про розподіл продукції та ін.), включаючи ліцензійні умови, які забезпечують при цьому вимоги щодо їх охорони, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки (ст.ст. 38-40, ст.ст. 50-59); економіко-правовим механізмом в галузі охорони навколишнього природного середовища, в межах якого на договірних засадах реалізуються екологічне страхування, екологічний аудит, фінансування природоохоронних заходів, в тому числі за рахунок коштів фондів охорони навколишнього природного середовища, страхових фондів, добровільно виділених коштів підприємств, установ, організацій для цих потреб (ст.ст. 41-49); міжнародним співробітництвом у цій сфері (ст. ст. 72-73 Закону) тощо.

У кожному із структурних елементів екологічного права, а саме: в природоресурсному, природоохоронному праві та праві екологічної безпеки, такі правові засади екологічних договірних відносин деталізуються. Так, нормами земельного законодавства врегульовуються договори оренди, ренти, купівлі-продажу, міни, дарування, заповідання, застави, концесії, сервітуту тощо (ст.ст. 81, 93-94, 98-102, 124, 127-139 Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 р., – далі – ЗК України), договори на виконання проектно-вишукувальних, експертних, землевпорядних, кадастрових, моніторингових та інших робіт у сфері стандартизації, нормування, відведення земельних ділянок, їх обліку тощо (ст.ст. 165, 181-186, 191-204 ЗК України).

Водним законодавством врегульовуються договори на виконання інформаційних, експертних, проектно-вишукувальних, кадастрових робіт, робіт із стандартизації та нормування у цій сфері (ст.ст. 21-22, 24-28, 34-41 Водного кодексу України від 6 червня 1995 р., – далі – ВК України), договори оренди водних об'єктів, водозабору та водовідведення на умовах спеціальних дозволів (ст.ст. 47-51 ВК України).

Надровим законодавством врегульовуються одержання надр у користування для різних потреб на підставі спеціальних дозволів, умови яких переважно відтворюють істотні умови договорів (ст. 16 Кодексу України про надра від 27 липня 1994 р.. далі – КупН), оренда земельних ділянок для зазначених потреб (ст. 18 КУпН), надання надр у користування іноземним фізичним і юридичним особам на умовах контрактів, в тому числі на умовах угод про розподіл продукції (ст. 68 КУпН), виконання проектних, вишукувальних, експертних, та інших робіт у цій сфері на умовах договорів підряду, страхування ризиків тощо (інші норми КУпН).

Лісове законодавство дозволяє регулювати договори купівлі-продажу, дарування, спадкування, оренди земельних лісових ділянок, лісові сервітути (ст.ст. 12, 13, 18, 23 Лісового кодексу України від 9 лютого 2006 р. далі – ЛК України), виконання робіт щодо лісовпорядкування, державного лісового кадастру та обліку лісів, моніторингу лісів, лісової сертифікації, екологічних експертиз тощо (відповідні положення ЛК України).

Фауністичне законодавство врегульовує питання купівлі-продажу, обміну, дарування тощо окремих об'єктів тваринного світу (ст. 7 Закону України "Про тваринний

світ" від 13 грудня 2001 р.), використання об'єктів тваринного світу на підставі спеціальних дозволів з обов'язковим додержанням їх істотних умов (ст. 17 цього Закону), договори на ведення мисливського та рибного господарства, оренди мисливських та рибогосподарських угідь (ст.ст. 21-27 цього ж Закону), договори на проведення науково-дослідних, культурних, рекреаційних, відновних, проектних, вишукувальних, експертних та інших видів договірних робіт у цій сфері (інші положення Закону України "Про тваринний світ").

Використання природних рослинних ресурсів на підставі спеціальних дозволів із додержанням їх істотних умов визначено ст. 10 Закону України "Про рослинний світ" від 9 квітня 1999 р., в тому числі з метою задоволення господарських цілей, зокрема для забезпечення потреб населення та виробництва у технічній, лікарській, пряно-ароматичній, харчовій сировині з дикорослих рослин; для випасання худоби, для забезпечення інших потреб тваринництва; для потреб бджільництва; для потреб мисливського та рибного господарства (ст. 14 цього Закону), здійснення експертних, проектних робіт, робіт із селекції, інтродукції, акліматизації рослин на договірних умовах визначено іншими положеннями цього Закону.

Атмосфероохоронне законодавство передбачає положення про можливість виконання різних робіт на договірних началах: розробка стандартів і нормативів у цій галузі (гл. II Закону України "Про охорону атмосферного повітря" від 21 травня 2001 р.), регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та здійснення на нього небезпечних фізичних і біологічних впливів, зміни погоди і клімату шляхом видачі спеціальних дозволів та забезпечення при цьому додержання їх умов (ст.ст. 11-16 цього Закону); виконання проектних, будівельних, експертних та інших видів договірних робіт, купівля-продаж квот на викиди парникових газів (ст.ст. 23, 25 та ін. цього ж Закону).

Реалізація окремих договорів у сфері природокористування здійснюється відповідно до вимог окремих законів: Законів України "Про оренду землі" від 6 жовтня 1998 р., "Про угоди про розподіл продукції" від 14 вересня 1999 р., "Про меліорацію земель" від 14 січня 2000 р., "Про мисливське господарство та полювання" від 22 лютого 2000 р., "Про бджільництво" від 22 лютого 2000 р., "Про рибу, водні живі організми та харчову продукцію з них" від 6 лютого 2003 р., "Про питну воду та питне водопостачання" від 10 січня 2002 р.

Природоохоронне законодавство встановлює обмеження (обтяження) для власників і землекористувачів щодо земель природоохоронного призначення шляхом запровадження укладання охоронних договорів (ст. 7 Закону України "Про природно-заповідний фонд України" від 16 червня 1992 р.), договорів щодо їх використання в природоохоронних, науково-дослідних, оздоровчих та інших рекреаційних цілях, в освітньо-виховних цілях, для потреб моніторингу навколишнього природного середовища (ст. 9 цього ж Закону), видачі дозволів на їх спеціальне використання (ст. 9-1 цього ж Закону), здійснення експертних, проектних та інших видів робіт у цій сфері.

Антропоохоронне законодавство, або ж законодавство про забезпечення екологічної безпеки, передбачає цілу низку зобов'язань, які реалізуються в тому числі й договорами. Так, договори екологічного страхування цивільної відповідальності за шкоду, що може бути заподіяна навколишньому природному середовищу, життю та здоров'ю громадян та майнового ризику виникнення небезпеки для цих об'єктів передбачені у процесі: проведення вибухових робіт при пошуку (розвідці) корисних копалин, їх видобуванні, поводженні з небезпечними речовинами, вантажами та матеріалами, по-

водженні з небезпечними відходами, пестицидами та агрохімікатами, реалізації угод про розподіл продукції тощо (ст. 49 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища"; ст. 7 Закону України "Про страхування" від 4 жовтня 2000 р.; ст. 13 Закону України "Про об'єкти підвищеної небезпеки" від 18 січня 2001 р.; ст. 11 Закону України "Про пестициди і агрохімікати" від 2 березня 1995 р.; Гірничий Закон України від 6 жовтня 1999 р.; Закон України "Про відходи" від 5 березня 1998 р.; Закон України "Про угоди про розподіл продукції" від 14 вересня 1999 р. та ін.).

Такі заходи забезпечення екологічної безпеки як екологічна експертиза, екологічний аудит, екологічне інформування, екологічна сертифікація проводяться на договірних засадах відповідно до Законів України "Про екологічну експертизу" від 9 лютого 1995 р., "Про екологічний аудит" від 26 червня 2004 р., "Про підтвердження відповідності" від 17 травня 2001 р.

Актуальність питання забезпечення публічних договірних відносин посилюється з прийняттям Закону України "Про державно-приватне партнерство" від 1 липня 2010 р., № 2404-17, який застосовується переважно в еколого-правових сферах: пошуку, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування; виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу; будівництво та/або експлуатація автошляхів, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури; машинобудування; збір, очищення та розподілення води; охорона здоров'я; туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт; забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем; оброблення відходів; виробництво, розподілення та постачання електричної енергії; управління нерухомістю (ст. 4 Закону).

Науковці господарського права звертають особливу увагу на ці положення. Так, правильно підкреслює О.М. Вінник, що це саме договірна форма співпраці держави/органів місцевого самоврядування з суб'єктами приватного підприємництва [4]. На засадах дослідження питань господарського керівництва екологічним підприємництвом А.Г. Бобкова пропонує прийняти окремі проекти законів, в тому числі "Про екологічне підприємництво", який би стимулював суб'єктів господарювання здійснювати природоохоронні заходи [5].

Доцільно підтримати пропозицію й про створення спеціального еколого-економічного механізму, який дозволить урахувати й компенсувати позитивний екологічний вклад одного регіону проти небезпечного екологічного впливу іншого регіону (на прикладі України це можуть бути договори між Донецько-Придніпровським регіоном з іншими позитивними в екологічному плані регіонами) [6].

Отже, договори в екологічному праві з наукової точки зору можна поділити на такі види: а) за зовнішніми юридичними ознаками: за галузевою належністю (за об'єктами правових договорів) – земельно-правові, водно-правові, надро-правові, лісо-правові, фауністично-правові; атмосфероохоронні, охоронні (середовищеохоронні), у сфері забезпечення екологічної безпеки; б) за внутрішніми ознаками (за суб'єктами) – державні, міждержавні (глобальні), регіональні (басейнові), місцеві еколого-правові договори; в) за підставами виникнення (за змістом): правочини щодо оренди природних ресурсів, купівлі-продажу, міни, дарування, їх коцесії, угод про розподіл продукції, угод на здійснення природоохоронних заходів, купівля-продаж квот на викиди парникових газів; еколого-правові зобов'язання – страхування, аудиту, інформування, проектування стандартів нормативів,

об'єктів будівництва, сертифікації, ліцензування; г) за термінами виконання: довгострокові, короткострокові.

Все вищезазначене свідчить про формування в складі загальної частини екологічного права України міжгалузевого комплексного правового інституту – договорів в екологічному праві, який складається із системи правових норм, затних більш ефективно регулювати суспільні відносини у сфері використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки, забезпечувати реалізацію державної екологічної політики, прав та обов'язків суб'єктів екологічних правовідносин, а також встановленого законодавством екологічного правопорядку.

1. Наприклад: Базельська конвенція про контроль за трансграничним перевезенням шкідливих відходів і їх знищення від 22 березня 1989 р.; Рамкова конвенція ООН про зміну клімату від 9 травня 1992 р.; Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату від 11 грудня 1997 р.; Конвенція про трансграничний вплив промислових аварій від 17 березня 1992 р.; Конвенція про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у трансграничному контексті від 25 лютого 1991 р. та ін. 2. Бринчук М.М. Эколого-правовая ответственность – самостоятельный вид юридической ответственности // Государство и право. – 2009. – № 4. – С. 39-48. 3. Краснова М.В. Развитие научных подходов щодо договорів в екологічному праві // Право України. – 2010. № 8. – С. 102-109. 4. Вінник О.М. Державно-приватне партнерство з використанням угод акціонерів // Право України. – 2010. – № 8. – С. 47-55. 5. Бобкова А.Г. До питання господарського керівництва екологічним підприємством // Право України. – 2010. – № 8. – С. 28-32. 6. Бобылев С.Н. О формировании эколого-экономического компенсационного механизма / С.Н. Бобылев // Экологическое право. – 2003. – № 6. – С. 40-42.

Надійшла до редколегії 23.09.10

О. Шевченко, д-р юрид. наук

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

У статті розкриваються соціально-економічні аспекти концепції сучасної української національної ідеї та правовий механізм її реалізації.

Ключові слова: національна ідея, правовий механізм.

В статье раскрываются социально-экономические аспекты концепции современной украинской национальной идеи и правовой механизм ее реализации.

Ключевые слова: национальная идея, правовой механизм.

A conception of the contemporary Ukrainian national idea and legal mechanism of its realization are considered in the article.

Key words: national idea, legal mechanism.

Сьогодні для консолідації українського суспільства, яке було роз'єднане політиками під час виборчих кампаній, особливо 2004 і 2006 років, необхідно, на думку як науковців, так і політиків, сформулювати концепцію української національної ідеї та правовий механізм її реалізації. Ми погоджуємося з твердженням, що "настав час сформулювати нові загальнонаціональні цілі, які матимуть загальнонаціональну цінність упродовж кількох прийдешніх десятиліть" [1]. Проте постає питання, чи може національна ідея базуватися на інтересах одного етносу? Відповідь на таке запитання може бути ствердною, якщо національна ідея проголосить належну мету та довгострокову перспективу демократичного розвитку українського суспільства, привабливу не лише для українців, але й для громадян України інших національностей. Концепція сучасної української ідеї може стати привабливою для усіх громадян України, якщо вона буде ґрунтуватися на національних цінностях і пріоритетах, морально-духовному багатстві українців, їх історичному досвіді і відповідатиме прагненням і устремлінням всього українського суспільства.

Належно розроблена національна ідея може оволодіти свідомістю різних верств українців, сприяти їх самоідентифікації та визначити стратегію розвитку всього суспільства і держави. У концепції національна ідея має містити достатньо перспективну модель розвитку України на багато десятиліть вперед, бути дороговказом стратегічного розвитку країни. У такому контексті і слід оцінювати інтуїцію молоді, що проявилася на Форумі.

Сучасна політико-економічна еліта України, як показує практика її діяльності, неспроможна виробити ідеї, які б згуртували народ. Заради власних інтересів вона сьогодні узурпувала гасло Майдану "Схід і Захід разом". Прикриваючись гаслами Майдану, вона здійснює розподіл державних бюджетних коштів на користь власного бізнесу; встановлює для себе податкові пільги і навіть планує збільшити внутрішній державний борг у 2007 році у гривнях на 8,5 відсотка і зовнішній у доларах – на 7,8 відсотка у власних інтересах; прагне відновити вільні економічні зони для збагачення обраних [1]. Така політика не лише не об'єднує "Схід і Захід Украї-

ни", але й додатково поглиблює його роз'єднання за соціально-економічною ознакою. Неправильно зрозумілий українською політико-економічною елітою постулат лібералізму дедалі більше буде призводити до загострення соціальних протиріч в нашому суспільстві. Вона не може усвідомити соціальний імператив, суть якого в тому, що спокій у країні може бути забезпечений лише у тому випадку, коли в ній піклуються про добробут усього населення. Тому-то гасла Майдану повинні бути замінені на цінності Майдану, а саме: бажання народу жити в справедливій і не корумпованій державі.

Формуючи концепцію сучасної української національної ідеї, необхідно брати до уваги національні цінності і пріоритети, морально-духовне багатство українців, їх історичний досвід та досвід інших народів і враховувати прагнення та устремління всього сучасного українського суспільства. Виходячи із зазначеного, ми вважаємо, що концепція сучасної української національної ідеї повинна включати побудову замощного, справедливого, високоморального і духовно багатого громадянського суспільства. Проаналізуємо складові концепції сучасної української ідеї.

1. Побудова замощного суспільства. Побудувати в Україні замощне суспільство можна через реальне гарантування державою громадянам рівних прав і рівних можливостей. Держава повинна забезпечити громадянам право вільно обирати рід занять та рівні можливості посідати державні посади. Будь-який громадянин України повинен мати право, повідомивши відповідний державний орган, почати підприємницьку діяльність. Якщо відповідь з державних органів не приходить протягом встановленого терміну, то це означає мовчазний дозвіл на ведення бізнесу. Разом з тим підприємець повинен вчасно сплачувати податки в повному обсязі з моменту надходження прибутків. Податки повинні сплачуватись у повному обсязі всіма громадянами, починаючи з прибиральниці і закінчуючи міністром. Усім громадянам, що мають відповідні знання, має бути доступним безкоштовне отримання вищої освіти, медичне обслуговування, пенсійне забезпечення тощо. Порядок нарахування пенсій має бути однаковим для усіх гро-

